

ривенъ), еднозначен характер, за който говорихме по-горе (стр. 383), тогава не би се явявал и поводъ за привличане статистически методи на изследване при издирване причинните зависимости; защото, както неизменните черти на предметите могат да бъдат принципално изучавани на един единствен екземпляр, също и законът за неразривната причинна връзка, който се изразява в това, че следъ явлението А винаги и непрекъснато следва явлението В, може да бъде установяванъ — поне на теория и по принцип¹⁾ — чрезъ единичното наблюдение и единичния експеримент. Тъкмо принципът на единичното наблюдение лежи въ основата на тъй наречените индуктивни методи, които иматъ за целъ констатирането на неразривните причинни връзки.

Обаче въ кръга на своите изследвания изследователътъ среща не само такива неразривни причинни връзки. Винаги и на всъкъде неговото внимание се привлича отъ други съотношения между явленията, също отъ причиненъ, но не неразривен характер, съотношения, които тъй също, въ известенъ смисълъ, можемъ да наречемъ „измънливи“. Съотношения, които се състоятъ въ това, че следъ дадено явление А, друго явление В, което е въ несъмнена връзка съ него, настъпва не по необходимостъ, а само съ известна вероятностъ.

Да предположимъ, напр., че ни интересува зависимостта на фалитите между индустриалните предприятия отъ общата стопанска конюнктура и частно отъ търговско-индустриалните кризи. Такава зависимостъ, безъ съмнение, съществува. Обаче тази връзка, тази зависимостъ нѣма еднозначен, неразривен характеръ по отношение на всѣко едно отдѣлно предприятие. Сждбата на дадено отдѣлно предприятие не е предварително предопределена отъ кризата — то може да загине, но може и да преживѣе; и изпадането въ несъстоятелностъ е за него повече или по-малко вѣроятно явление въ зависимостъ отъ неговата жизнеспособностъ.

Такъвъ също примѣръ на не неизбѣжна (не неразривна) причина зависимостъ между явленията ни даватъ и злополуките въ индустрията въ връзка съ условията на производството и, частно, съ производствения браншъ. Опасността отъ злополука, безъ съмнение, се мѣни за работника въ зависимостъ отъ трудовите условия въ разните клонове на индустрията и въ отдѣлните предприятия. Обаче и тази връзка нѣма еднозначен характеръ. Условията въ всѣки даденъ клонъ отъ индустрията или въ всѣко дадено предприятие не предопределятъ нещастния случай (злополуката) съ неизбѣжностъ, а само съ по-голяма

или по-малка вѣроятностъ. Подобни примѣри въ изобилие могатъ да ни дадатъ явленията извъ областта на наследствеността, т. е. предаването известни свойства на организма ни родителите върху организма на потомството.

Тукъ може да се появи въпросътъ: не противоречи ли съществуването на такива свободни причинни връзки на оня принципъ за всеобща причинна обусловеностъ (каузалностъ), който лежи въ основата на съвременното знание? Нали всички наши познания се градятъ на предпоставката, че не може да съществува явление, което да не е неизбѣжно послѣствие на известни обстоятелства, съ които е свързано съ неразривна причинна връзка. Всѣко В има своето А, отъ което то безъ друго, по необходимостъ произхожда. Отъ къде тогава се явяватъ „свободните“, не неразривните причинни връзки, като ония, съ които се запознахме въ приведените по-горе примѣри?

Противоречието е само привидно.

Ако се вгледаме по-дълбоко въ тѣзи обстоятелства, които разглеждаме като причини и отъ които не произтича по необходимостъ онова послѣствие, което ни интересува, може би ние ще успѣемъ да отдѣлимъ измежду тѣхъ единъ по-тѣсенъ кръгъ обстоятелства, отъ които даденото послѣствие би произлизало вече по необходимостъ. Така, отъ факта, че родителите иматъ туберкулоза не следва съ пълна необходимостъ, че трѣбва да я има и у децата: отъ туберкулозни родители може да се роди туберкулозно дете, но може да се яви и здраво дете. Връзката не е неизбѣжна (неразривна). Обаче, ако имаме по-пълни познания за онѣзи ембриологични процеси, отъ които зависи организма на потомъка, може би бихме успѣли да отдѣлимъ нѣкои такива обстоятелства и черти, присъщи на процеса на раждане дете отъ туберкулозни родители, отъ които присъжствението на туберкулоза на децата би произтичало съ неизбѣжностъ. Безъ съмнение, раждането на туберкулозно дете отъ туберкулозни родители е въ всѣки отдѣленъ случай неизбѣженъ резултатъ на нѣкои обстоятелства, съпровождащи това раждане, и ако ние можемъ да вникнемъ въ тия условия и си уяснимъ въ общи черти тѣхната същина, бихме открили и отдѣлили такава една причина, съ която даденото послѣствие е въ неразривна (неразривна) връзка.

Също така, ако можемъ по-внимателно да се вгледаме въ условията, отъ които зависи изпадането въ несъстоятелностъ на предприятията при индустриални кризи или злополуката съ работника въ даденъ индустриаленъ клонъ, щѣме да откриемъ и отдѣлимъ нѣкои по-тѣсенъ кръгъ обстоятелства, отъ които произтичатъ по необходимостъ интересувашите ни слѣствия — фалитентъ, нещастниятъ случай.

Значи, причината се крие въ нашето неумение да се справимъ съ въпроса, въ

¹⁾ За значението на тази уговорка вж. по-долу, въ съображенията по поводъ на индуктивните методи; както тамъ ще бъде по-подробно развито, въ практиката на научната работа и въ приложение на неразривните причинни връзки се прибѣгва въ известенъ смисълъ къмъ масовото наблюдение.